

Primjene Okvir 2-2

UČINCI I POPRATNI UČINCI RODITELJSKOG I UČITELJSKOG KAŽNJAVANJA

Kažnjavanje je posljedica koja smanjuje vjerojatnost ponašanja nakon kojeg slijedi. Kažnjavanjem obično smatramo roditeljske disciplinske postupke poput udaranja po stražnjici, uskraćivanje gledanja televizije ili drugih privilegija ili zatvaranja djeteta u njegovu sobu. Mnogi roditelji koriste ove postupke nadajući se da se kažnjeno ponašanje neće ponovo pojaviti. I zaista, umjerena do stroga kazna, ako se primjenjuje jasno i dosljedno, učinkovita je u smanjivanju nepoželjnog ponašanja. (Za razliku od toga, blaga kazna može zapravo povećati ponašanje ako je pažnja koja je prati jedina pažnja koju dijete obično dobiva.)

Istovremeno, kažnjavanje može proizvesti niz popratnih učinaka koje roditelji ne očekuju. Prvo, stroga kazna može izazvati agresiju i druga dječja emocionalna ponašanja, poput plača, izljeva bijesa i lupanja glavom. Drugo, katkad dijete osobu koja kažnjava usko povezuje s kažnjavanjem općenito, te dijete može početi izbjegavati interakciju s tom osobom. Treće, kažnjavanje može ograničiti cijeli niz reakcija - katkad i ona ponašanja koja nisu problematična. Primjerice, dijete koje je učitelj kaznio zato što je govorilo prije nego što je došao red na njega, može reagirati tako da smanji stupanj svih verbalnih aktivnosti u razredu. Četvrto, roditelji koji koriste kazne mogu služiti kao modeli za ponašanje koje ne bi željeli da njihova djeca imitiraju. Činjenica da su mnoga delinkventna djeca u djetinjstvu bila izložena tjelesnom kažnjavanju (Bandura i Walter, 1959.) i da zlostavljana djeca često postaju roditelji koji zlostavljaju (Parke i Collmer, 1975.), može djelomično odražavati dječju imitaciju agresije njihovih roditelja. Peto, kažnjavanje nije dobro sredstvo poučavanja jer ono samo kazuje djeci što su učinili krivo, a ne što bi umjesto toga trebali činiti. Konačno, kažnjavanje ima kvalitetu ovisnosti. Zato što je često uspješno u privremenom zaustavljanju djetetova neugod-

• Budući da može proizvesti popratne učinke, kazna se kao disciplinska mjera treba umjereno upotrebljavati.

nog ponašanja, ono negativno potkrepljuje roditelje kod kojih raste vjerojatnost ponovne primjene kazne u sličnim situacijama.

Kažnjavanje uvijek treba koristiti u kombinaciji s potkrepljivanjem za prikladna ponašanja koja želimo da dijete pokazuje. Čak i tada treba ga koristiti umjereno i po mogućnosti u obliku negativnih posljedica, kao što je uklanjanje nečeg poželjnog, a ne u obliku pozitivnih posljedica kao što je pljuska-nje ili udaranje.

Umiljavanje može biti učinkovito za dobivanje ustupaka od bake, ali ne mora imati nikakvog učinka na mamu. U oba slučaja, određeni podražaji u okolini signaliziraju potencijalne posljedice ponašanja. U prvom slučaju, podražaj je fizičko okruženje - nogometno igralište nasuprot učionici - a u drugom, to je